

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinettet, Universitetet i Oslo •
- Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger • NTNU Vitenskapsmuseet •
- Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

Myntfynd i Finland årgång 2023

**Mønter fra L. E. Bruuns samling doneret
til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling**

**Amerikanske mønter
med motiver fra danske kolonier**

Nr. 3 • September 2024

Oslo Myntgalleri

**MYNTER • MEDALJER • SEDLER
KJØP • SALG • AUKSJONER**

OSLO:

Elisenbergveien 35, 0265 Oslo

Postboks 1403 Vika, 0115 Oslo

Tel.: 22 41 60 00

E-mail: kontakt@oslomyntgalleri.no

BERGEN:

Tel.: 95 17 53 70

E-mail: oyvind@oslomyntgalleri.no

HAUGESUND:

Øvregata 226, 5525 Haugesund

Postboks 4043, 5506 Haugesund

Tel.: 90 88 77 66

E-mail: eirik@oslomyntgalleri.no

www.oslomyntgalleri.no

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union. Udkommer i 2024 med fire numre: januar, marts, september og oktober.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Lars Eriksson: lars.i.backa@gmail.com

Redaktion:

Hovedredaktør:

Jens Christian Moesgaard
jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Ansvarlig over for presseloven:

Formand for Dansk Numismatisk Forening, Michael Wagner Christiansen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de enkelte lande
Norge:

Håkon Roland,
hakon.roland@khm.uio.no

Island:

Hrönn Konráðsdóttir
hronn.konradsdottir@thjodminjasafn.is

Sverige:

Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se

Finland:

Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Danmark:

Line Bjerg, line.bjerg@natmus.dk

Annonceredaktion:

Torben Hansen
num-rap@numismatik.dk

Eftertryk af artikler med videre kun med forfatterens tilladelse og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet i uge 36
Dystan & Rosenberg ApS.

ISSN 0025-8539

INDHOLD

Artikler

Frida Ehrnsten
Myntfynd i Finland årgång 2023. 69

Helle W. Horsnæs
Mønter fra L. E. Bruuns samling doneret til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling 79

Jens Christian Moesgaard
Amerikanske mønter med motiver fra danske kolonier 88

Personalia

Françoise Dumas 1932-2024. 92

Numismatisk litteratur

Jens Christian Moesgaard anmelder
Magnus Widell: Valuter – i brist af löspenningar 93

Foreningsliv – i Norden

Nordisk Numismatisk Unionsmøde i Stockholm 23.-25. maj 2025 93

Seminarium om Gunnar Ekströms stiftelse. 94

Prospekt over Kjøbenhavn. Se fig. 4 side 82.

Stack's Bowers Galleries is Proud to Present Select Highlights from
THE L. E. BRUUN COLLECTION

A CORPUS OF
SCANDINAVIAN NUMISMATICS, PART I
COPENHAGEN, DENMARK • SEPTEMBER 14, 2024

COPENHAGEN LOT VIEWING:

Odd Fellow Palace
September 11-14, 2024

FEATURED HIGHLIGHTS

Denmark. Noble, 1496. Malmö or Copenhagen Mint.
Hans. NGC AU-55.

*One of the first gold coins issued by Denmark.
The first dated coin of the Danish kingdom.
Unique in private hands.*

Denmark. Speciedaler, 1663. Copenhagen Mint.
Frederik III. NGC Unc Details—Cleaned.
*Unique in private hands.
Ex Dr. Antoine-Feill Collection.*

Denmark. Speciedaler, 1691. Copenhagen Mint.
Christian V. NGC MS-64.
*Unique in private hands.
Ex Hielmstjerne, King Frederik VI, and Bille-Brahe Collections.*

Bid online in the auction and
learn more about the collection at
StacksBowers.com.

California: +1.949.253.0916

New York: +1.212.582.2580

Email: Info@StacksBowers.com

LEGENDARY COLLECTIONS | LEGENDARY RESULTS | A LEGENDARY AUCTION FIRM

California Headquarters:
1550 Scenic Ave., Ste. 150, Costa Mesa, CA 92626
Copenhagen Office:
+011.45.88749409 • Toll Free: +011.45.80404942
SBG DNF Sept2024 Bruun HLs 240901

Stack's Bowers
GALLERIES
America's Oldest and Most Accomplished
Rare Coin Auctioneer

CALIFORNIA • NEW YORK • BOSTON • NEW HAMPSHIRE • OKLAHOMA • PHILADELPHIA
SACRAMENTO • VIRGINIA • HONG KONG • COPENHAGEN • PARIS • VANCOUVER

Myntfynd i Finland årgång 2023¹

Av Frida Ehrnsten

Året 2023 medförde rikligt med nya myntfynd i Finland. Liksom under tidigare år är merparten av de mynt som hittades år 2023 metalldetektorfynd, som rapporterats av personer som idkar hobysökning. Dessutom hittades vikingatida mynt i samband med arkeologiska undersökningar av fyndplatser. I Finlands nationalmuseums numismatiska samlingars myntfyndsdatasparades år 2023 uppgifterna av sammanlagt 2784 ensamfunna mynt. I detta antal ingår inte depåfynd eller hopade fynd från arkeologiska utgrävningar. Mynten kommer från hela Finland, även om tydliga fyndkoncentrationer går att finna i Egentliga Finland och Tavastland liksom under tidigare år. Myntens kronologiska fördelning har redan under en längre tid sett rätt likadan ut.² Den överlägset största fyndgruppen bildas av 1700-tals mynt, följda av 1800-tals mynt på andra plats och 1600-tals mynt som trea. Oberoende av det totala antalet mynt utgör de vikingatida och medeltida mynten samt mynt från slutet av 1500-talet årligen enbart cirka 10% av de rapporterade mynten (Bild 1).

År 2023 rapporterades dessutom elva depåfynd, av vilka hela sex var vikingatida. De mest betydelsefulla fynden ur forskningens synvinkel är de nya vikingatida depåfynden från Raseborg i Nyland samt

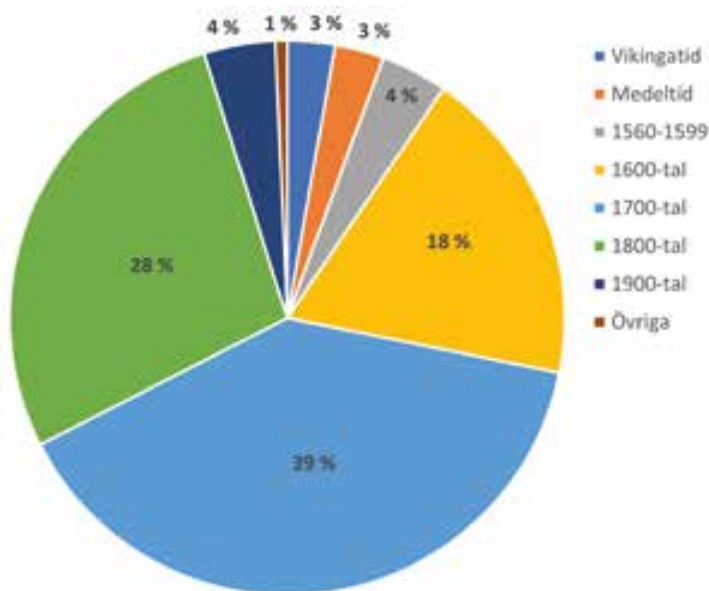

Bild 1: Den kronologiska fördelningen av ensamfunna mynt år 2023.

¹ Artikeln har tidigare publicerats på finska i *Finsk Numismatisk Tidskrift* 1/2024 (Ehrnsten 2024).

² Jämför Ehrnsten 2018 & 2021.

Storkyro i Österbotten. De är från områden där det tidigare saknats större fynd från denna tidsperiod.

Vikingatid

År 2023 hittades sex nya vikingatida depåfynd i Finland. Av dessa är två från Raseborg i västra Nyland: ett dirhemfynd från början av 800-talet och en depå bestående av äldre dirhemer och västerländska penningar från 1000-talet. Dessa fynd är betydelsefulla för såväl numismatisk som arkeologisk forskning, eftersom man ännu år 2017 från hela Nyland enbart kände till 14 vikingatida mynt. Det enda då kända depåfyndet utgjordes av fyra dirhemer från Hangö.³ De nya depåfynden har på så vis mångdubblat de vikingatida myntens antal i Nyland. De första mynten tillhörande dirhemfyndet från Raseborg hittades egentligen redan år 2022, men flera mynt från samma helhet rapporterades år 2023.

Sammanlagt innehåller fyndet 70 mynt eller myntfragment, av vilka största delen är Umayjad- eller Abbasid-dirhemer. Därtill innehåller fyndet fragment av äldre drachmer. Det senare depåfyndet från Raseborg innehåller 22 mynt, av vilka fem är dirhemer och 17 västerländska penningar. Dessa mynt har ännu inte kommit till de numismatiska samlingarna för närmare påseende, men utgående från ett fotografi på mynten ser de flesta västerländska mynten ut att vara Otto Adelheid-penningar eller andra tyska mynt från början av 1000-talet.

Ett tidigt dirhemfynd gjordes också i Tuurala i Storkyro (Bild 2). Detta är den första vikingatida depån från Storkyro, därifrån man annars dokumenterat enbart ett dirhemfragment som hittades år 2016. Från närliggande områden finns sedan tidigare endast ett vikingatida depåfynd, myntskatten från Housulanmäki i Lillkyro som hittades år 1949.⁴ Det nya fyndet från Storkyro innehåller en hel dirhem från Tudga från år 792/793 och 11 fragment av Sassanid-drachmer och Umayjad- och Abbasid-dirhemer. Mynten har nedlagts tidigast efter år 813. Myntfynden från Tuurala i Storkyro och Housulanmäki i Lillkyro visar att mynt användes inom handeln i Kyro älvdalen redan i ett tidigt skede. Också i Virmo i Egentliga Finland hittades på hösten en depå innehållandes 21 dirhemer. Dessa mynt har inte heller

Bild 2: Dirhemfyndet från Tuurala i Storkyro.

Bild: Jyrki Mäki-Turja.

ännu undersökts mera noggrant, men huvudsakligen består fyndet av Abbasid-dirhemer. Ännu för 10 år sedan var 800-tals dirhemer sällsynta fynd på det finska fastlandet, men nuförtiden är situationen annorlunda, särskilt vad gäller Egentliga Finland.

Depåfynden från år 2023 innehöll undantagsvis mera tidiga dirhemer än senare västerländska penningar. Förutom det senare fyndet från Raseborg hittades två depåer från 1000-talet, båda från områden där man redan sedan tidigare känner till rikligt med vikingatida fynd. Det ena fyndet är från Valkeakoski i Birkaland och innehåller 17 mynt som nedlagts tidigast på 1030-talet. Från Asikkala i Päijänne-Tavastland hittades en depå med 44 mynt. Innehållet är mångsidigt bestående av sena dirhemer, en bysantisk miliaresion, ett mynt från Böhmen, två engelska penningar samt vanliga tyska mynt. De yngsta mynten består av en Uqaylid-dirhem (996–1001), Aethelred II:s Long Crosspenning (997–1003) samt tolv Otto Adelheid-penningar. Hobbydetektoristen lyfte 38 mynt och vid undersökningen av platsen hittade Museiverkets provgrävningsgrupp ytterligare sex mynt.

Vikingatida mynt togs även till vara vid övriga undersökningar utförda av Museiverkets provgrävningsgrupp samt vid fyndplatsinspektioner som utfördes av de regionala ansvarsmuseerna. År 2022 hade detektorister hittat nio mynt i Olkkola, St. Michel i Savolax. Vid närmare undersökningar hittades ytterligare 53 mynt eller myntfragment. Även detta fynd innehåller såväl dirhemer som västerländska penningar, största delen klippta fragment. Depåen har troligen nedlagts på 1020-talet eller något senare.

De vikingatida depåfynden som bokfördes år 2023 innehöll allt som allt 218 mynt. Därtill rapporterades 78 ensamfunna vikingatida mynt. Största delen av dessa mynt har inte ännu definierats närmare, men helhetsbilden är ändå rätt klar. Det äldsta myntet är ett fragment av en Sassanid-drachma, hittat i Sagu i Egentliga Finland. Antalet dirhemer är 38, samt en imitation. Huvudsakligen är fynden från Egentliga Finland och Tavastland, men enstaka dirhemer har också rapporterats från Tenala i Raseborg, Lovisa, Kouvolan, Kumo och Vittis. Något avvikande är en dubbeldirhem från 900-talet som hittats i Joutsa i Mellersta Finland (Bild 3). Från samma fyndplats är också en bysantisk miliaresion (Nicephorus II Phocas, 963–969). Förra årets andra miliaresionfynd är ett mynt från Johannes I Tzimiskes tid (969–976), hittat i Vittis, Satakunta. Av de västerländska mynten är huvudparten tyska, endast fyra anglosaxiska mynt rapporterades och detta år inte en enda skandinavisk imitation.

Bild 3: Samaniderna, dubbeldirhem, mitten av 900-talet. Vikt 4,703 g, diameter 44 mm.

Bild: Frida Ehrnsten.

3 Ehrnsten & Kunnas-Pusa 2017: 15.

4 Talvio 2002: 165.

Medeltiden

Medeltida mynt är fortsättningsvis sällsynta fynd i Finland. År 2023 rapporterades 80 mynt, och liksom tidigare år är huvudparten (61 ex) klippingar av den typ som präglades åren 1518–1523 av Kristian II och Gustav Vasa. Tidigare år har alla medeltida mynt katalogiserats i de arkeologiska samlingarna men nuförtiden utgör dessa klippingar ett undantag. Åtminstone väldigt slitna exemplar dokumenteras enbart i fynddatabasen och upphittarna får behålla mynten. Att klippingmynten är så allmänna fynd visar ändå att mynt cirkulerat i stora mängder och att de är de värdelösa mynten som är det enda konkreta beviset som blir kvar i det arkeologiska fyndmaterialet. Indragningen av klippingarna tycks inte heller ha varit särskilt effektivt i Finland. Efter att klippingarna miste sitt värde hamnade de troligtvis bland övrigt avfall, som senare spritts på åkrarna. Bra silvermynt hittade man säkert fortsatt bruk för, även om själva mynttypen inte längre användes.

Från Pernå i Lovisa hittades hösten 2023 en penning präglad av Birger Magnusson (1290–1318).⁵ Så tidiga svenska mynt har man i Finland tidigare hittat enbart på slotten och i kyrkorna. Även i Virmo i Egentliga Finland rapporterades ett fragment av ett medeltida mynt som åtminstone på bild ser väldigt gammalt ut. Detta mynt har inte ännu anlänt till samlingarna så det publiceras noggrannare senare. Förutom dessa mynt är en dansk kronbrakteat från Erik av Pommerns tid hittad i Keuru i Mellersta Finland värd att nämnas. Brakteater är överlag väldigt sällsynta fynd i Finland (detta är den fjärde rapporterade) och än så länge är medeltida mynt ovanliga i Mellersta Finland. Utöver klippingarna är de vanligaste medeltida fyndmynten i Finland stockholmsörtugar präglade under Erik av Pommern. Förra året rapporterades tre dylika. Dessutom hittades i Virmo ett fragment av en örtug från Albrekt av Mecklenburgs tid. Övriga medeltida fynd är bland annat en halvörtug från Sten Sture den äldres tid från Juva, en gotländsk hvid från Ulfsby och en 1300-tals gote från Raseborg.

Även de medeltida mynten och det medeltida myntbruket borde utgående från de senaste årens fynd re-evalueras. Forskningssituationen har dock inte förändrats lika radikalt som vad gäller vikingatida mynt.

Mynt från nyare tid

1560–1599

År 2023 hittades två 1500-tals depåfynd. Det ena fyndet är från Temmes i Tyrnävä, Norra Österbotten. Depån som hittades under skogsarbete består av 227 mynt från slutet av 1500-talet samt tre fragment av silverföremål. Fyndets äldsta mynt är en Gustav Vasa örtug från ca 1535–1543. I de finska myntfynden från slutet av 1500-talet och början av 1600-talet ingår ofta enstaka exemplar av dessa vanliga örtugar.⁶ Största delen av mynten är Johan III:s inflationsmynt och ryska droppmynt från Ivan IV:s tid. Förutom ett 1500-tals droppmyntsfynd från Leskelä i Överijo är detta det första fyndet av denna typ från Norra Österbotten.

Det anda 1500-tals fyndet gjordes i Eura i Satakunta. I detta fall hade 123 silvermynt och ett par silverringar spridits i åkerns plogskikt. Det äldsta myntet är en örtug från Erik av Pommerns tid, medan resten av mynten är från Gustav Vasas och Johan III:s tid, de flesta den senares inflationsmynt. Fyndet är inte den första 1500-tals

Bild 4: Penning (kronbrakteat) från Keuru, Erik av Pommern, Danmark, Næstved eller Lund 1400–1420. Bild: Frida Ehrnsten.

Bild 5: Perforerad fyrk från Johan III:s tid. Fynd från Rautalampi, Norra Savolax. Bilden bearbetad utgående från fotografiet i fyndanmälnings-tjänsten.

depån från Eura, redan år 1861 hittades 270 silvermynt från Johan III:s tid i Kiukais. Av dessa inlöstes dock bara 16 till Helsingfors universitets mynt och medaljsamling.⁷

Som ensamfunna mynt rapporterades år 2023 sammanlagt 109 mynt från slutet av 1500-talet. Den överlägset största delen utgörs av Johan III:s mynt (93 ex), av vilka merparten är inflationsmynt med lågt värde. Av dessa mynt är 12 perforerade, vilket i alla fall i en del av mynten ser ut att ha att göra med en makulering av myntens värde. Utgående från de finska fynden ser detta ut att vara typiskt just i slutet av 1500-talet.⁸ Både Erik XIV:s och Sigismunds mynt är betydligt mera sällsynta än Johan III:s och deras sammanlagda antal är enbart åtta exemplar. Ett sällsynt fynd i Finland är en dansk klippingmark från år 1563 funnen i Vemo, Egentliga Finland. Sammanlagt rapporterades dessutom sex ryska 1500-tals droppmynt. En denga från Ivan IV:s tid är från Raseborg, de övriga droppmynten är från de östra delarna av landet (Puumala, Nyslott, Libelits och Parikkala).

1600-talet

Årets enda 1600-tals depåfyndet är från Hietasaari i Uleåborg. Fyndplatsen ligger i närheten av strandkanten och mynten var rätt korroderade. Uppenbarligen är det frågan om sammanlagt 80 kopparören och fjärdedelsören från Gustav II Adolfs och Kristinas tid. I fyndregistret dokumenterades därutöver uppgifter om 520 ensamfunna mynt från 1600-talet. Av dessa är 58 silvermynt. Jämfört med tidigare år är antalet silvermynt rätt högt, vilket troligtvis beror på vilka mynt som personer valt att anmäla. Antagligen blir en väldigt betydande del av kopparmynten orapporterade, trots vad som anges i lagen om fornminnen.

Nästan alla rapporterade 1600-tals mynt är svenska. Undantag utgörs bara av fem droppmynt, som hittats i Uleåborg, Nyslott, Puumala och Rantasalmi. Av de svenska mynten är 68 från Gustav II Adolfs tid och av dessa är majoriteten klippingar. Mynten från Kristinas tid är 178 till antalet, från Karl X Gustav åtta och från Karl XI 244. Liksom tidigare så är det främst frågan om mynt med minsta möjliga värde. Av periodens mynt är 183 fjärdedelsören och 213 senare sjättedelsören.

5 Senare har ett till mynt av samma typ hittats på platsen och förhoppningsvis kommer Museiverkets provgrävningsgrupp att undersöka fyndplatsen närmare.

6 Ehrnsten 2019: 135.

7 RKHY 7/1862.

8 Ehrnsten 2020: 74.

1700-tal

I Jämsä i Mellersta Finland hittades i slutet av våren 2023 två plåtmynt från åren 1710 och 1711. Mera information om fyndplatsen fås efter att det regionala ansvarsmuseet utfört en inspektion på fyndplatsen, men det är i varje fall frågan om det första plåtmyntsfyndet från Jämsä. 1700-tals mynt utgör som vanligt den överlägset största gruppen av ensamfunna mynt. Ifall det från ett begränsat område hittas ett stort antal mynt från samma tidsperiod kan det vara svårt att avgöra ifall de härstammar från en skingrad depå, eller ifall det bara är frågan om hopning av ensamfunna mynt. I dylika fall behandlas mynten som ensamfunna.

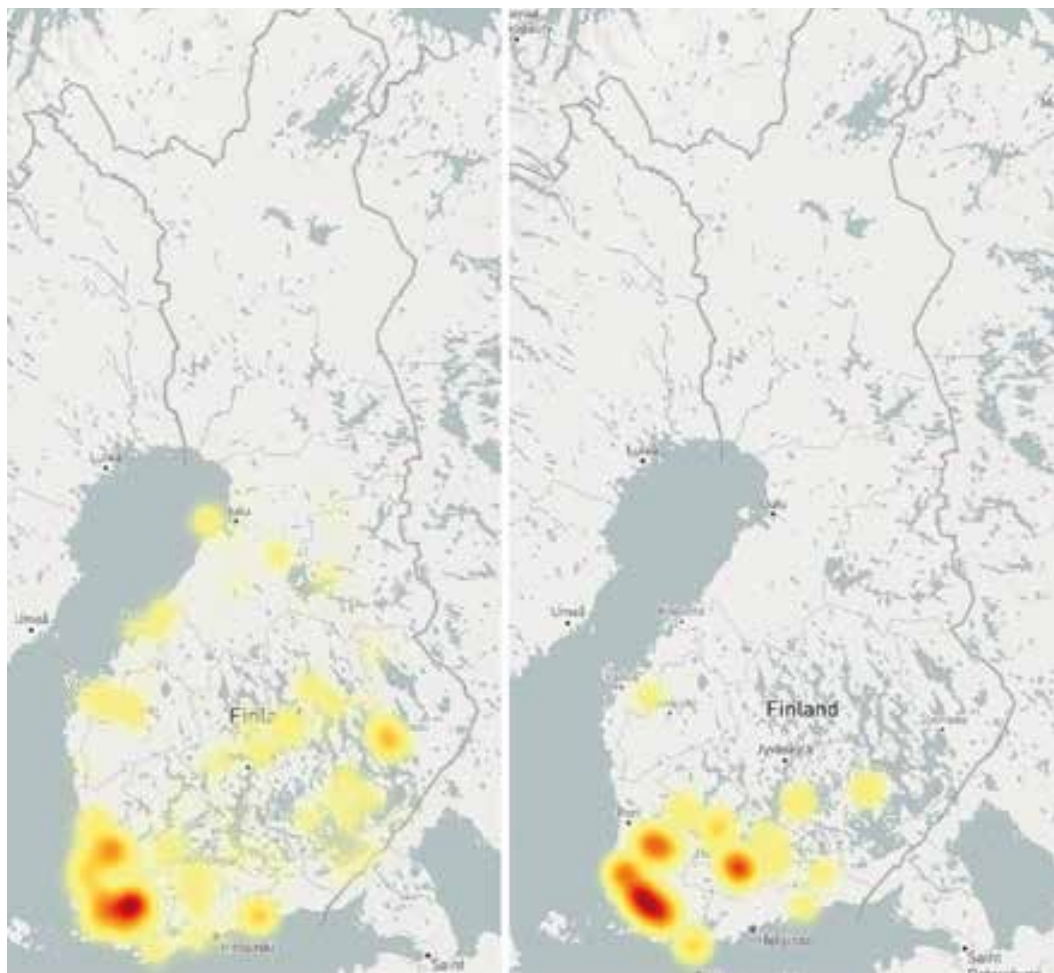
År 2023 anmäldes sammanlagt 1094 mynt från 1700-talet, vilket innebär att de utgör nästan 40% av alla rapporterade mynt. Ungefär hälften av dessa (532 ex) är enkla kopparören från åren 1719–1778. Även om alla kopparören från nyare tid med säkerhet inte anmäls, så berättar redan denna mängd om hur dominerande de är i fyndmaterialet. De kopparmynt som följer silvermynträkning är också relativt vanliga, sammanlagt rapporterades 92 tvåören och 249 ettören. Antalet nödmynt från Karl XII:s tid uppgår till 42. De svenska myntens sammanlagda antal är 976 och av dessa är enbart 20 silvermynt. De mindre delarna av Gustav III:s riksdaler ($\frac{1}{12}$ & $\frac{1}{24}$) är de oftast förekommande svenska silvermynten i åkerfynd från Finland. Därtill anmäldes två sexöres polletter från Stora Kopparbergslaget. Bland ryska mynt (sammanlagt 115 ex) är närmare hälften (46 ex) silvermynt, eftersom droppkopeker från Peter den Stores tid är både vanliga fynd och droppmynt till en större sannolikhet rapporteras än samtida kopparmynt. De enda utländska mynten från 1700-talet är en engelsk $\frac{1}{2}$ guinea från år 1793 och en portugisisk 10 reis från år 1736.

1800- och 1900-tal

Riksgälds-kontorets polletter från sekelskiftet mellan 1700- och 1800-talet är vanliga i finska fynd. År 2023 rapporterades 68 exemplar. Antalet ryska mynt från samma tidsperiod präglade under Paul I var 33. Från hela 1800-talet anmäldes sammanlagt 771 mynt. Av dessa är 297 svenska, samtliga kopparmynt. Vanligast är Gustav IV Adolfs och Karl XIV Johans skillingmynt. De ryska myntens antal uppgick till 219, av vilka 26 silvermynt. Tre rubelmynt från Juva i Södra Savolax är värda ett skilt omnämnande. Troligtvis härstammar de från en liten, spridd depå. En rubel från år 1829 rapporterades också från Uukuniemi i Parikkala, Södra Karelen. Under hela förra året utökades myntdatabasen med 24 mynt från Alexander I:s tid, 125 från Nikolaj I och 12 ryska mynt från Alexander II:s tid. Fynden följer en mycket liknande fördelning som under tidigare år.

De vanligaste fynden från 1800-talet är Alexander II:s mynt som präglades i Finland. Sammanlagt rapporterades 180 dylika. Utländska mynt är sällsynta och utgörs endast av en irländsk farthing från år 1806, en polsk 5 groszy präglad 1811 i Warszawa, en Cumberland Jackpollett från Storbritannien från år 1837, en engelsk $\frac{1}{2}$ penny från år 1872 och ett danskt 10 öre från år 1874. Därtill hittades i Siikajoki i Norra Österbotten en kopparkopia av en amerikansk gulddollar från år 1852.

Enligt den nu gällande fornminneslagen är alla lösfynd som kan antas vara minst hundra år gamla fornföremål. Enligt denna lag borde alltså alla mynt präglade mellan 1900 och 1923 även ha anmälts till myndigheterna förra året. Det är dock få som följer lagen i detta fall och totalt rapporterades 116 mynt från 1900-talet. Förutom två ryska mynt var alla dessa mynt finska småmynt.⁹

CoinSampo

I Finlands nationalmuseums numismatiska samlingar har man under de senaste tio åren systematiskt samlat uppgifter om alla rapporterade myntfynd i en separat databas. På grund av tids- och resursbrist kommer uppdateringen av databasen i framtiden troligtvis inte att gälla fynd från nyare tid som inte inlöses i samlingarna. De uppgifter som samlades in åren 2013–2023 ger dock redan nu ett bra underlag för numismatisk forskning. Databasen publicerades 28.2.2024 i webbtjänsten CoinSampo,¹⁰ som utvecklats i samband med DigiNUMA-projektet.¹¹ Mera exakt information om de myntfynd som rapporterades 2023 och som kort presenterats i denna artikel är därmed tillgänglig på webbtjänsten.

CoinSampo fungerar som en informationstjänst som kan möjliggöra vidare forskning. Det är en så länge frågan om en prototyp, som utvecklas i takt med att mynten får närmare definitioner och katalogiseras i samlingarna. Databasen innehåller inte fotografier på

Bild 6: Värmekartor över rapporterade myntfynd år 2023. Till vänster alla fynd, till höger vikingatida.

Kartorna har genererats i webbtjänsten CoinSampo.

9 En reform av lagen om fornminnen är under arbete och enligt förslag skulle lagen i fortsättningen gälla föremål äldre än 1860.

10 CoinSampo: <https://rahasampo.idf.fi/en/>

11 DigiNUMA: <https://seco.cs.aalto.fi/projects/diginuma/>

fyndmynten, utan enbart länkar till Finna,¹² som fungerar som en söktjänst för föremål i museisamlingar. Plattformen erbjuder däremot utmärkta sökverktyg samt funktioner som hjälper till att visualisera olika tendenser i fyndmaterialet. Hela databasen kan även exporteras i CSV-format.¹³

I webbtjänsten finns uppgifter om mer än 18 000 myntfynd som rapporterats till Museiverket åren 2013–2023. Huvudsakligen är det frågan om kopparmynt från nyare tid, men i materialet ingår även bland annat 836 vikingatida mynt. De fynd som redan katalogiserats i Museiverkets arkeologiska samlingar är angivna med exakta koordinater, liksom även de mynt som returnerats till upphittarna. Fynd som ännu väntar på katalogisering angivs bara på kommunnivå, eftersom fyndplatsen inte ännu införts i fornminnesregistret.¹⁴ I tjänsten kan man än så länge enbart söka efter mynt som rapporterats som ensamfunna under de senaste tio åren.

Förhoppningsvis får projektet vidare finansiering, så att man i framtiden kan lägga till alla övriga fynd: såväl gamla som nya depåfynd och hopade fynd från kyrkor, slott och arkeologiska utgrävningar. På så vis skulle information om alla mynt som hittats i Finland vara öppet tillgänglig för alla intresserade, vilket förhoppningsvis också skulle förbättra forskningssituationen.

12 Finna: <https://finna.fi/>

13 se Oksanen et al. 2023.

14 KYPPi: <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Litteratur och förkortningar

CoinSampo: Webbtjänst över rapporterade myntfynd i Finland 2013–2023.

<https://rahasampo.ldf.fi/en/>

DigiNUMA: Digital Solutions for European Numismatic Heritage -project.

<https://seco.cs.aalto.fi/projects/diginuma/>

Ehrnsten, F. 2024: Vuoden 2023 rahalöydöt. *Numismaattinen aikakauslehti* 1/2024, 9–15.

Ehrnsten, F. 2021: En ny anmälnings tjänst, museilag och flera nya myntfynd: Utvecklingen av behandlingen av metalldetektorfynd i Finland 2019–2020. *NNUM* 2/2021, 49–56.

Ehrnsten, F. 2020: Raharikas vuosi 2020. *Numismaattinen aikakauslehti* 4/2020, 71–75.

Ehrnsten, F. 2019: Pengar för gemene man? Det medeltida myntbruket i Finland.

Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXVI, Suomen keskiajan arkeologian seura, Tallinn.

Ehrnsten, F. 2018: Metalldetektorer och myntfynd i Finland: En översikt över fynden åren 2013–2017. *NNUM* 1/2018, 5–13.

Ehrnsten, F. & Kunnas-Pusa, L. 2017: *Uudenmaan rahalöydöt – Myntfynd från Nyland*. Suomen rahahistoria, Maakuntainventointi 1, Finlands mynthistoria, Landskapsinventeringen 1.

Helsinki: Suomen Numismaattinen Yhdistys – Numismatiska Föreningen i Finland.

Finna: Söktjänst för material ur arkiv, bibliotek och museer: <https://finna.fi/>

KYPPi: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, Kulturmiljöns tjänsteportal: Kulttuuriympäristön palveluikkuna ([kyppi.fi](https://www.kyppi.fi/))

Oksanen, E., Ehrnsten, F., Rantala, H. & Hyvönen, E. Semantic Solutions for Democratizing Archaeological and Numismatic Data Analysis. *Journal on Computing and Cultural Heritage*, vol 16, issue 4. <https://dl.acm.org/doi/10.1145/3625302>

RKHY: Helsingfors universitets mynt- och medaljsamlings diarienummer. Finlands nationalmuseum.

Talvio, T. 2002: *Coins and Coin Finds in Finland AD 800–1200*. Iskos 12, Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange
spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUKTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

450

ÅRS JUBILEUM AV MUSEETS SAMLINGAR

Ekonomiska museet – Kungliga myntkabinettet Jubileumsmedalj 1572 – 2022

För att uppmärksamma 450 års-jubileet av museets samlingar har skulptören och konstnären Ernst Nordin fått i uppdrag att skapa en minnesmedalj. Köp den på museet eller beställ via e-post. Kostnad: 1595 kr (porto tillkommer vid beställning).

Skicka din beställning till info@ekonomiskamuseet.se med namn, leveransadress och antal. Vi återkommer med beställningsbekräftelse och betalningsinstruktioner. Leveranstid cirka tre veckor.

Beskrivning: Rund, präglad. Diameter: 40 millimeter. Tjocklek: 3 millimeter. Vikt: 34 gram. Metall: Finsilver 999. Upplaga: 75 exemplar. Förpackning: Etui

Ekonomiska museet
Kungliga myntkabinettet

ekonomiskamuseet.se
Narvavägen 13-17, Stockholm

Mønter fra L. E. Bruuns samling doneret til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling

Af Helle W. Horsnæs

Nationalmuseet har i maj 2024 modtaget en meget fornem gave. Museet har erhvervet syv mønter fra L.E. Bruuns samling med støtte fra Selskabet Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings Venner. Venneselskabet blev dannet i 1945 med formålet "at bidrage til Samlingens Forøgelse" og i vedtægterne udtryktes eksplicit ønske om at indsamle "en betydelig Kapital" til anvendelse når L.E. Bruuns Samling skulle sælges.¹

L.E. Bruun og hans samling

Lars Emil Bruun blev født i Havdrup 29. marts 1852. Han kom i handelslære som 14-årig i 1866 og arbejdede i flere firmaer inden han i 1883 etablerede sin egen virksomhed. Han pakkede og solgte smør, specielt til England, og fik hurtigt succes. Han var tydeligvis en dygtig iværksætter med næse for en god handel, og han oparbejdede gennem sit liv en betydelig formue. Bruun blev gift to gange, første gang i 1892 med Ingeborg Bauditz, som blev mor til tre af hans børn. En datter født før ægteskabet blev anerkendt. Et senere ægteskab var barnløst. Bruuns livsforløb og ikke mindst hans professionelle karriere er ganske godt kendt takket være hans egen levnedsbetretning.² Men der er ikke så mange oplysninger om privatpersonen L.E. Bruun og hans tanker og ideer.

L.E. Bruun begyndte at samle mønter, mens han var i lære i Holbæk. Som 15-årig havde han en samling af "49 Sølvmonter og 87 Kobberskillinger fra Alverdens Lande".³ Bruun synes altså at have startet sin samling på samme måde som så mange andre: med et lidt tilfældigt udvalg af tilgængelige mønter, og bekendtskabet med en ældre 'maler Holm' i Holbæk, som selv samlede på mønter, udvidede interessen. Ti år senere er hans navn at finde blandt køberne på auktionen over C.J. Thomsens samling af middelaldermønter. Det er tilsyneladende Bruuns første dokumenterede auktionskøb,⁴ men da var han endnu ikke blandt de fremtrædende købere. I 1885 var Bruun tydeligvis blevet en del af det numismatiske samlermiljø i København. Han var da med til at stifte Møntsamlersforening i København (senere Dansk Numismatisk Forening), og han forblev i inderkredsen af foreningen, blandt andet som revisor og næstformand.

En privatsamling er hele tiden under forandring (tabel 1). De fleste samlere vil løbende købe, bytte og sælge mønter. L.E. Bruun korresponderede med forskellige mønthandlere og benyttede sine forretningsrejser til at skabe kontakter til samlere i udlandet.⁵ Som så mange andre samlere var han også i kontakt med KMMS. De første dokumenterede kontakter er fra 1880 og 1883, hvor L.E. Bruun i begge tilfælde købte mønter fra sam-

1 Vedtægter for Selskabet Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings Venner, aftrykt i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1946, s. 15-16.

2 Levnedsbetretning i ordenskapitlet, udfærdiget i forbindelse med udnævnelse til Ridder af Dannebrogordenen den 9. januar 1908. Kopi af manus i KMMS. Næsten ordret gengivet (i tredje person) i Weye 2002, s. 77-95.

3 L.E. Bruuns Mønt- og Medaillesamling, s. V.

4 Mortensen 1979; marginalier i eksemplar af Thomsens auktionskatalog i KMMS' bibliotek.

5 Bruun & Weye 2006, s. 113-116.

Tabel 1. L.E. Bruuns samling, tidslinje med særligt fokus på kontakten til KMMS

År		År	
29/3-1852	Lars Emil Bruun født	1921-22	Byttehandler med KMMS
1867	Bruuns første køb	Oktober 1922	Køb af Bille-Brahe samlingen
1875	Køb af enkelte mønter fra C.J.Thomsens auktion	21/11-1923	L.E. Bruun død
1880	Køb fra KMMS	18/5 og 25/5 1925	Salg af engelske og andre ikke-nordiske mønter, Sotheby/London (køb herfra til KMMS, inv.nr. BP 1640)
1883	Køb fra KMMS	12/10 1925	Salg af L.E. Bruuns dublet-samling, København
1892	Køb af Ludvig Bramsens engelske samling	1936	"L.E. Bruuns Gave til KMMS" (inv.nr. åRP 104.1-546) modtaget på KMMS
1897-99	Salg til KMMS, KP 885 og KP 989	1983	Tyveri fra Frederiksborg Slot
1898	Køb af Prof. Stevens' engelske samling	2011	Salg af mønter fra Bille-Brahe samlingen til KMMS
16/5 1898	Salg fra Dublet-samling (673 lots)	21/11-2023	L.E. Bruuns samling frigivet til arvingerne
21/3 1901	Salg fra Dublet-samling (337 lots)	2024	Salg af mønter fra Bille-Brahe samlingen til KMMS
18/5 1914	Salg af svenske mønter I, auktion Adolf Hess/Frankfurt	Efteråret 2024-?	Resten af L.E. Bruuns samling sælges på auktioner
1918 (katalog 1914)	Salg af svenske mønter II, beregnet på auktion i 1914, men solgt samlet til I. Berghman i 1918		
Juni 1918 (1919?)	Køb af J.G. Guildals samling (3821 numre)		
17/9-1921	Udfærdigelse af Bruuns testamente		

lingen. Senere, i 1897-99, købte KMMS svenske og engelske mønter fra Bruun, som også havde fungeret som KMMS indkøber ved auktionen over Montagu's engelske mønter i 1895 (KP 857), og endelig i 1921-22 blev der foretaget byttehandler, hvor Bruun sikrede sig et betydeligt antal mønter fra middelalderlige skattefund.

Udover Bruuns opkøb af enkeltmønter på danske og udenlandske auktioner, foretog han også indkøb af hele samlinger. I 1892 og 1898 købte Bruun to engelske samlinger (Bramsen og Stevens), og 20 år senere erhvervede han Johan Guildals danske samling på 3.821 numre.

Det største køb af danske mønter fandt dog sted kun et år før Bruuns død. Det var det samlede køb af Bille-Brahe samlingen. Samlingen var grundlagt tidligt i 1800-tallet af greve Preben Bille-Brahe (1773-1857), og blev af Galster betegnet som "den betydeligste Samling af danske og norske Mønter".⁶ Samlingen er dokumenteret ved det håndskrevne katalog, som er lavet i to eksemplarer, hvoraf det ene opbevares i KMMS (fig. 1). Ved købet af Bille-Brahe samlingen blev der udfærdiget en kontrakt, hvis paragraf 3 stadig i dag spiller en betydningsfuld rolle.⁷ Ifølge købekontrakten forpligtede Bruun sig til at give Den kgl. Mønt- og Medaillesamling forkøbsret til en række nærmere beskrevne mønter fra Bille-Brahe samlingen. Denne forpligtelse skulle fastholdes efter Bruuns død og ved frigivelsen af Bruuns samling.

Efter Bruuns død

I sit testamente bestemte L.E. Bruun, at hans store hovedsamling af især danske og norske mønter skulle opbevares i 100 år efter hans død, hvorefter den skulle frigives til hans arvinger i lige linje. I den mellemliggende periode skulle den bestyres af tre personer, hvoraf den ene altid skulle være en "fuldmyndig Mand ... i Herr Hans Bruuns nedstigende Linie". Der skulle nedsættes en bestyrelse for samlingen, og både bestyrelsesmedlemmerne og deres suppleanter var

Tabel 2. KMMS' erhvervelser fra Bille-Brahe samlingen via L.E. Bruuns samling, 2024, inv.nr. GP 4593.1-7

	LEB kat.nr	B-B nr.	Konge	Sted	Typenr. / litteratur	Nominal	Årstal	Type	Vægt	Note
1	4596	3	Christian 4	Haderslev	v. Hemmert 12 (LEB)	Halv Portugaløser	1591	Hede 2, Schou 6.	17,032	Monteringsspor, stempelfejl på bs
2	4599	4b	Christian 4	Haderslev	Schubart 453, ei i Beskriv.	Kvart Portugaløser	1592	Hede 7, Schou 9.	8,462	monteringsspor
3	6383	285	Frederik 3	København		Tredobbelt Dukat	1662	Hede 21, Schou 5.	10,399	Indridset III på begge sider, lille lap på bs
4	7244	430b	Christian 5	København	Schubart 1760, ei i Beskriv.	Dobbelt Dukat	u.å. (1670-1699)	Hede 58, Schou 13.	6,947	
5	7260		Christian 5	København		Dukat	u.å. (1690)	Hede 20, Sch 31.	3,421	Buklet, indridset ejermærke
6	10025	442b	Frederik 3	Christiania	Schubart 1301, ei i Beskriv.	Tredobbelt Speciedaler	1668	Hede Norge 64, Schou 7.	86,072	Ridser på rand
7	10108	12	Christian 5	Christiania		Tredobbelt Dukat	1671	Hede Norge 1, Schou 2.	10,475	Let dobbeltpræg

nøje udvalgt af Bruun. Bestyrelsens første opgave blev at udfærdige et komplet katalog over samlingen, som skulle udgives i understyr svarende til katalogerne over hans svenske samling og udleveres til medlemmerne af Numismatisk Forening. En del af Bruuns engelske mønter blev testamentarisk doneret til KMMS,⁸ mens de øvrige engelske og ikke-nordiske mønter skulle sælges på auktion. Også dubletterne til Bruuns danske samling blev solgt på auktion (tabel 1).

Sammenligner man denne række af kataloger er det slående, at det komplette katalog over L.E. Bruuns samling er helt anderledes illustreret end de kataloger, som var beregnet på et salg. De 36 tavler illustrerer næsten udelukkende danske penninge fra middelalderen. Faktisk fylder 'borgerkrigsmønterne' ikke mindre end 20 tavler (tav. 14-33), så næsten halvdelen af borgerkrigsmønterne i samlingen blev illustreret. Bestyrelsen har altså valgt at prioritere disse ofte almindelige typer, som ellers næsten kun kendtes i de allerede dengang gamle stregtegninger, der for de flestes vedkommende var blevet fremstillet til et planlagt værk om danske mønter i midten af 1800-tallet.⁹ Har bestyrelsen her forsøgt at skabe en illustration til Haubergs typologi over de danske mønter?¹⁰

I de første mange år blev samlingen opbevaret på Frederiksborg Slot, hvor der også var adgang til at studere særlige mønter efter ansøgning. Samlingen kunne også udstilles. Men i 1983 gik nogle af L.E. Bruuns medaljer desværre tabt ved indbrud. De var da udstillet i en montre sammen med nogle af slottets egne medaljer.¹¹ Heldigvis blev nogle af tyvekosterne genfundet et års tid senere, men andre er aldrig set siden og må anses for at være gået tabt. Tyveriet understregede naturligvis et voksende behov for større sikkerhed. Det blev stadig vanskeligere at give besøgende adgang til at studere samlingen, og i

6 Dubletauktion 1928, forord.

7 Paragraffen er citeret in extenso i Fundats for L.E. Bruuns Mønt- og Medaillesamling, aftrykt i kataloget over L.E. Bruuns Mønt og Medaillesamling.

8 L.E. Bruuns Gave, inv.nr. RP 104.

9 Ramus & Devegge 1832-1867.

10 Hauberg 1885.

11 Liste over stjålne medaljer er publiceret i *NNUM* aug. 1983.

Fig. 1-7 De indkøbte mønter 2024
Vist i ca. 120%

2011 måtte samlingen flyttes. Siden da har det ikke været muligt at besøge den.

Der var ikke taget højde for udgifter til samlingsvaretagelse og forsikringer i Bruuns testamente. Ved flytningen stod bestyrelsen derfor i den absurde situation, at den manglede penge til de nødvendige flytteudgifter. Det blev derfor besluttet, at bestyrelsen med særlig tilladelse fra Justitsministeriet kunne afhænde nogle mønter til KMMS efter samme principper som i de testamentariske bestemmelser. Blandt de mønter, som i henhold til testamentet skulle tilbydes KMMS, kom 62 stykker således allerede til KMMS i 2011. Dengang koncentrerede indkøbet sig om mønter fra fem kendte middelalderskatte, men der blev også erhvervet flere sjældne mønttyper (inv.nr. GP 4551; Moesgaard 2011). Købet blev finansieret ved en donation fra Venneselskabet.

Den 21. november 2023 oprandt så dagen, hvor L.E. Bruuns Samling kunne frigives til familien, og det er nu annonceret, at den vil blive solgt på en række auktioner med start i efteråret 2024. Bestemelsen om KMMS' forkøbsret til mønter fra Bille-Brahe samlingen er igen blevet bragt i anvendelse. Denne gang har vi koncentreret os om unikke guldmonter, samt en dansk-norsk tredobbelt speciedaler, som ikke findes i offentlige samlinger (se møntliste og fotos).

Afrunding

L.E. Bruun var en af sin tids store iværksættere. Hans samlervirksomhed og kulturhistoriske interesse kan sammenlignes med nogle af hans samtidige forretningsmænd, som vi i dag kender, blandt andet fordi de donerede samlinger eller midler til offentlige byggerier, for eksempel brygger Carl Jacobsen (Ny Carlsberg Glyptotek m.m.m.), fabrikant Mads Rasmussen (Fåborg Kunstmuseum), C.F. Tietgen (færdiggørelsen af Marmorkirken).

Til forskel fra disse mænds meget offentlige monumenter, har L.E. Bruuns Samling været gemt af vejen. Men i møntsamlerskredse har

den antaget en mytisk karakter. En samling, der skulle gemmes i 100 år, og som kun ganske få i den mellemliggende periode havde adgang til. Det er næsten et Tornerose-eventyr.

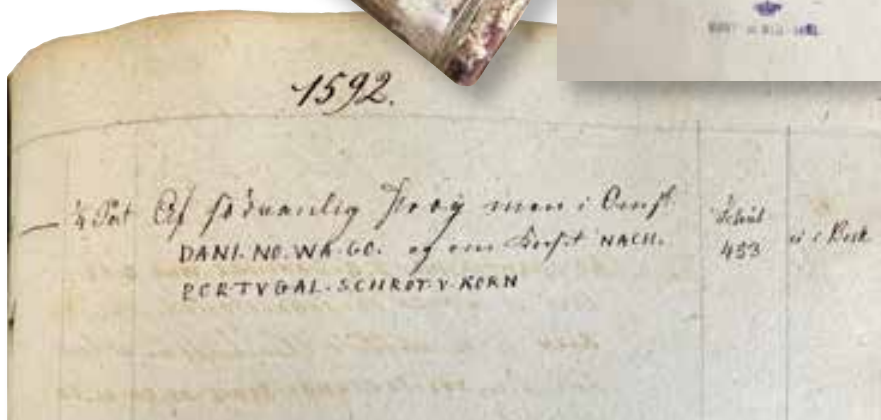
I de kommende år vil L.E. Bruuns store samling blive spredt. Det gamle katalog over L.E. Bruuns samling står efter Bruuns ønske som "et historisk Vidnesbyrd om Samlingens Størrelse og Betydning". Forhåbentlig vil der i forbindelsen med de kommende auktioner blive udfærdiget et moderne katalog med tidssvarende illustrationer af samtlige mønter, så alle interesserede vil få mulighed for at danne sig et overblik over denne store samling.

Bilag 1. KMMS' erhvervelser fra Bille-Brahe samlingen via L.E. Bruuns samling, 2024 (tabel 2)

De nyindkøbte guldmonter nr. 1-4 og 6 er unikke, det vil sige at der kun kendes det ene eksemplar af netop den type. Der kan eksistere mønter med samme værdi og fra samme år, men præget med andre stempelsæt. Det gælder den halve portugølser fra Bille Brahe-samlingen (nr. 1), hvor bagside-stemplet er anvendt til to forskellige hele portugølser i KMMS. Et stempelsæt kan også være brugt til mønter med andre værdier. Dukaten nr. 5 var også oplyst som unik ved købet, men siden har en privatsamler henvendt sig og gjort opmærksom på et andet eksemplar af typen. Den tre-dobbelte dukat (guldmønt) fra Norge (nr. 7) er præget med et stempelsæt, som ellers er anvendt til kvarte speciedaler i sølv. De tredobbelte norske speciedaler i sølv (nr. 6) blev også tidligere anset for at være unik, men i 1976 blev et eksemplar af samme type med monteringsspor handlet i Norge.¹²

De to portugølser (nr. 1-2) er præget for den endnu umyndige Christian 4 af hans mor, Sophie af Mecklenburg. Portugølser-

¹² Oplyst af vurderingsmand.

udmøntningen foregik i Haderslev i 1591-93, og det er den eneste gang Haderslev har fungeret som møntsted. Derudover blev der kun præget ganske få mønter i Danmark fra Frederik 2s død i 1588 og frem til Christian 4s kroning i 1596. De har sandsynligvis været anvendt som skuemønter med politisk indhold, og der var da også sammenstød mellem rigsrådet og enkedronningen over møntmotivernes indhold.¹³ De to portugalsere fra L.E. Bruuns samling har begge spor efter aftagne monteringer, for eksempel øskener til ophæng. En gennemgang af KMMS' andre eksemplarer viser, at de fleste af tidens store og sjældne guldmonter har været monterede. De er blevet anvendt som medaljer/smykker, som man også kan se det på portrætmalerier (for eksempel Elias Ashmole, malet af John Riley cirka 1681-82, ramme af Grinling Gibbons).¹⁴ Vi kan i dag ikke se, hvornår monteringen er lavet – og heller ikke hvornår den igen er blevet fjernet. Sporene afslører dog de skiftende tiders syn på den rette brug af de værdifulde guldmonter.

Fig. 8. Bille-Brahe kataloget i KMMS. Opslaget omhandler LEB 4599 (fig. 2).

Blandt de tre dukat-typer fra København har især motiverne på Christian 5s dobbelte dukat meget lighed med samtidens egentlige medaljer (nr. 4). På forsiden står en høj pyramide med kronet monogram i et oprørt hav. Foroven blæser to små vinde fra skyerne. Omskriften PIETATE ET IUSTITIA (ved fromhed og retfærdighed) er kongens valgprog. På bagsiden ses et idealiseret billede af København som en by med mange høje tårne og spir. Motivet er næsten identisk med gengivelsen af København på forsiden af medaljen over slaget ved Kronborg 1658 (Galster 83), hvor flere bygninger faktisk kan genkendes, men afbildningen i det lille format på dukaten er stærkt forenklet.

To af de erhvervede mønter er præget i Christiania, nutidens Oslo, under dobbeltmonarkiet Danmark-Norge (nr. 6-7). Sølvminerne i Kongsberg udenfor Oslo blev udnyttet fra 1623 og gav for første gang dobbeltmonarkiet adgang til store mængder egenproduceret sølv. Dermed startede også den dansk-norske udmøntning, først i selve Kongsberg og senere i Christiania. Der er også mindre guldforekomster i Kongsberg, men håbet om en større produktion kunne ikke indfries.

Hele tre af de erhvervede mønter stammer fra bogtrykker Carl Friderik Schubarts samling, som blev bortauktioneret efter hans død i 1829 (nr. 2, 4, 6). Det var en meget betydelig samling af først og fremmest danske mønter (2604 lots, inkl. hertugdømmerne), men også næsten hundrede udenlandske guldmonter og 350 bøger. Samlingen indeholdt ganske mange sjældenheder, og listen over købere på auktionen indeholder de fleste af tidens storsamlere.¹⁵ En fjerde mønt er angives at stamme fra von Hemmerts samling, som blev bortauktioneret i 1807 (nr. 1). Von Hemmerts navn fremgår ikke af Bille-Brahe kataloget, men Bruun's identifikation må anses for helt sikker. Desværre er det ikke umiddelbart muligt at sige, hvorfra Schubart og von Hemmert havde disse mønter.

Fig. 9. Forsiden af medalje med København på forsiden. Børsen med Dragespiret (længst til venstre) og Rundetårn (næstyderst til højre) er her lette at genkende. Motivet er efter samme forlæg som bagsiden af mønten LEB 7244.

Bagsiden af medaljen fejrer Søslaget i Øresund 1658 med en afbildning af Kronborg (foto ID 852887). Galster 83. Vist i 150 %

¹³ Harck 2011, med henv. til tidl. litteratur.

¹⁴ <https://collections.ashmolean.org/object/373467>, inv.nr. WA1898.36

¹⁵ Marginalier i auktionskatalog i KMMS' bibliotek. KMMS indkøbte 105 numre på samlingen (RP 931).

Litteratur

- Bruun, I. & Weye, F.: *Smør og mønter*, forlaget Attika 2006.
- Galster, G.: Lars Emil Bruun 29. marts 1852-21. november 1923, *Numismatisk Forenings Medlemsblad* VII nr. 9, marts 1924, 121-126.
- Galster, G.: *Sylloge of Coins of the British Isles* (om L.E. Bruuns Gave til KMMS, se vol. I 1964, p. 13)
- Harck, A.: Haderslevmønterne 1591-93 – Et forsvarsskrift for enkedronning Sofie, *Numismatisk Rapport* 109, 2011, 9-21.
- Hauberg, P.: *Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241-1377*, København 1885 (særtryk af Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1884, 217-374).
- Jensen, J.S.: Et ord er et ord..., *Nyt fra Nationalmuseet* 105, 2004, 30.
- Kromann, A. & Jensen, J.S.: C.J. Thomsen som numismatiker, Christian Jürgensen Thomsens numismatiske bibliografi, *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1988, 97-112.
- Moesgaard, J.E.: Mønter fra L-E. Bruuns samling udstilles på Nationalmuseet, *Numismatisk Rapport* 115, 2011, 11-17.
- Mortensen, M.E.: *The buyers at the auction of C.J. Thomsen's medieval coins September 22, 1876*, København 1979.
- Nielsen, P.: Lars Emil Bruuns samling flyttet, *Numismatisk Rapport* 111, 2011, 23.
- Ramus, Chr. & Devegge, O.: *Danske Mønter* (aldrig færdiggjort, delvist publiceret 1867).
- Weye Hansen, F.: *"Villaen på Gammelholm". Et hus – og personerne omkring det*. Arbejdernes Andelsboligforening, København 2002.

Kataloger

- Beskrivelse over danske Mønter og Medailler i den kongelige Samling* 1791.
- Catalog over Lehngreve Bille-Brahe's Samling af danske og norske Mønter*, udateret manuskript, sandsynligvis ført løbende frem til o. 1914.
- Catalogue de la Collection des Monnaies de feu Chr. Jürgensen Thomsen* I-III, København 1869ff
- Fortegnelse over den af Carl Friderik Schubart, Bogtrykker ved det kongelige Vaisenhuus efterladte bekendte Samling af danske Mynter og Nogle Medailler*, Kjöbenhavn 1831.
- Fortegnelse over Doubletter fra Grosserer L.E. Bruun's Mønt- og Medalje-Samling*, København 1898
- Fortegnelse over en Samling Mønter og Medailler bestaaende af mange sjældne og velconserverede Exemplarer i Guld, Sølv, Kobber og Tin fra Middelalderen og den nyere Tid, som bortsælges ved Auktion der afholdes Allégade 35 St.*, Kjöbenhavn 1901 (Bruuns dubletter)
- Grosserer L.E. Bruun's Doubletsamling af Mønter og Medailler*, Møntauktion, København den 12. oktober 1925.
- L. E. Bruuns Mønt- og Medaillesamling* (Katalog), København 1928. Kataloget indeholder også en fortegnelse over "L.E. Bruuns Gave til Den kgl. Mønt og Medaillessamling" (nr. 1-546)
- Salg af engelske og andre ikke-nordiske mønter, 18/5 og 25/5 1925 Sotheby/London
- Sammlung L.E. Bruun, Kopenhagen, Schwedische Münzen* I. Teil, *Vom Mittelalter bis Gustav Adolph*, Adolph Hess Nachfolger, Frankfurt a.M. 1914
- Sammlung L.E. Bruun, Kopenhagen, Schwedische Münzen* II. Teil, *Von Christine bis zur Neuzeit*, Adolph Hess Nachfolger, Frankfurt a.M. 1914 (solgt samlet til I. Berghman i 1819)
- Wilcke, J.: *Fortegnelse over Fabriksdirektør Joh.G. Guildals Samling af danske Mønter og Penge-sedler*, NFM III; 14, 1920.

Web

- <https://new.coinsweekly.com/news-en/after-100-years-the-bruun-collection-comes-under-the-hammer/> (tilgået 18/4-2024)
- <https://stacksbowers.com/l-e-bruun-samlingen/> (tilgået 18/4-2024)

Copenhagen Coin Fair 2024

**Hotel
Scandic**

Søndag 3. november kl.10-16

**Vester Søgade 3 – tæt på Vesterport Station
og Hovedbanegården.
Entre DKK 80,-**

Pilegaard Mønter & Bøger

ETABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk
Mønter: www.pilegaard-coins.dk • Bøger: www.antikvariat.dk/pilegaard

Amerikanske mønter med motiver fra danske kolonier

Af Jens Christian Moesgaard

De tre caribiske øer Sankt Thomas, Sankt Jan og Sankt Croix udgjorde den danske koloni Dansk Vestindien. Øerne blev i 1917 solgt til USA og hedder idag U.S. Virgin Islands. Der blev i den danske koloniperiode i 17-, 18- og tidligt 1900-tal udgivet specielle mønter, sedler og tokens til brug på øerne, som udgør et yndet samlerområde både lokalt og i Danmark. Efter 1917 udgjorde den amerikanske valuta dollar og cent det officielle betalingsmiddel på øerne. Det drejer sig om de vanlige mønter og sedler, som er i omløb i hele USA. Men faktisk har nogle amerikanske mønter motiver fra øerne!

I 1999 startede man en serie af quarter dollar mønter med motiver fra de 50 amerikanske delstater ("the 50 State Quarters Program"). Der blev udsendt fem mønter hvert år, og efter ti år var man igennem alle delstaterne. I 2009 tilføjede man mønter fra Washington/District of Columbia og fem amerikanske territorier: Puerto Rico, Guam, Samoa, Northern Mariana Islands og – netop – U. S. Virgin Islands.

Alle mønterne "The District of Columbia and U.S. Territories Quarters Program" har en fælles forside med USAs første præsident Georges Washingtons portræt. Bagsiderne er forskellige, og på U.S. Virgin Islands-mønten ses en komposition med omridset af de tre

Foto: U.S. Mint

øer, deres officielle fugl Banansmutte (Bananaquit), deres officielle blomst Nutkacypres (Yellow Cedar) og et Tyre palmetræ. Indskriften er blandt andet øernes motto "United in Pride and Hope". Mønten er signeret JFM, der står for møntgravøren Joseph Menna, og den er præget på møntanstalterne i Denver og Philadelphia (<https://www.usmint.gov/coins/coin-medal-programs/dc-and-us-territories/us-virgin-islands>).

I 2010 startede man en ny serie, der afsluttedes i 2021. Den hedder "America the Beautiful® Quarters Program". Motiverne er en nationalpark eller et nationalt sted for hver stat eller territorium. Mønten for U.S. Virgin Islands kom i 2020 og forestiller Salt River Bay National-Historical Park and Natural Reserve på Sankt Croix. Det er et spændende naturområde med blandt andet mangroveskov og samtidigt et historisk landskab med spor, der går 2000 år tilbage i tiden. Det siges, at Columbus gik i land her i 1493.

Møntens bagside viser en rødt mangrovetræ i det stadie, hvor den udvikler sig fra en lille plante til et egentligt træ. Motivet er skabt af kunstneren Richard Masters (ReM) og udført af gravøren Joseph Menna (JFM). Denne mønt er ligeledes præget i Denver og Philadelphia: (<https://www.usmint.gov/coins/coin-medal-programs/america-the-beautiful-quarters/salt-river-bay-national-historical-park-and-ecological-preserve>).

Disse mønter er beregnet til omløb i hele USA. De er således hverken præget på øerne eller destineret specifikt til omløb udelukkende på øerne. Alligevel kunne samlere af mønter fra Danske Vestindien måske overveje at indlemme dem i samlingen?

DNFs jubilæums-auktion nr. 600

Bent Petersen

Lørdag 12. oktober 2024 · del 1

Kl. 10-18 | Bethesda Rømersgade 17

**Eftersyn på Hotel Phönix den 13. september kl. 10 til 17.
Dog kun udvalgt litteratur.**

Bent Petersen 2. juli 1934 – 18. april 2023

Dansk Numismatisk Forening har den store ære at kunne præsentere første del af Bent Petersens store numismatiske samling. Auktionen, som er på 700 spændende numre, indeholder følgende grupper:

- Antik Grækenland • Rom • Byzantium • Danmark • Dansk Vestindien
- Øsel-Wieck, Slesvig Holsten, Sachsen • Norge • Udland • Guldmonter & medaljer • Anderledes/primitive betalingsmidler • Porcelænsmonter fra Siam/Thailand • Medaljer fra Danmark & udland • Pengesedler
- Litteratur • Auktionskataloger
- Se auktionsliste og billeder på:

numismatik.dk

**DANSK
NUMISMATISK
FORENING**

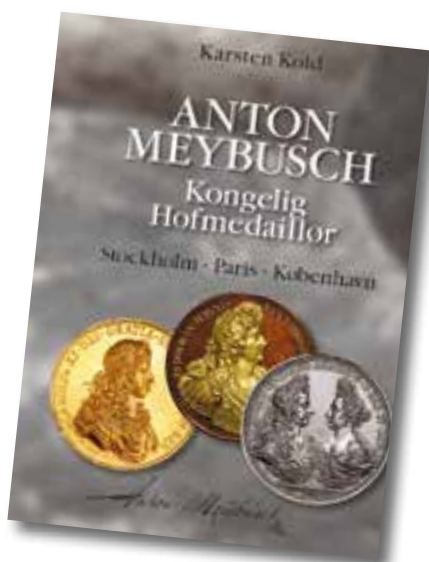

Med nogle få undtagelser er søslingene fortsat så gængse, at det giver samlere mulighed for at opbygge en pæn samling.

Smukt og "komplet" værk med henvend 5.500 afbildninger Danmarks Frimærkepenge.

Anton Meybusch' ansættelsesforhold i Stockholm, Paris, København, England og Tyskland. Flot og rigt illustreret.

Prægtige kunstmedaljer, smukt fotograferet – flot og overskueligt præsenteret.

Bøgerne kan bestilles på:
numismatik.dk

**DANSK
NUMISMATISK
FORENING**

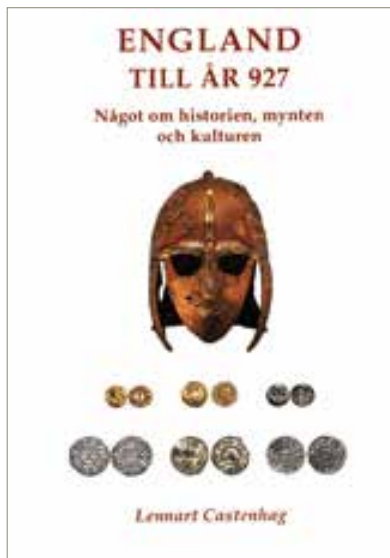
ENGLAND TILL ÅR 927

Något om historien, mynten och kulturen

Av Lennart Castenhag

Här finns berättelsen om hur mängden av anglosaxiska småriken undan för undan blev ett enat England under Æthelstan I år 927 – trots skandinaviska invasionsförsök. Vi får också ta del av hur kulturen i Britannien högst påtagligt sammanlänkades med vårt hörn av världen under en tid då Sverige ännu inte fanns.

Svenska Numismatiska
Föreningen. Monografier. 2022.
Inbunden. 188 sidor.
Rikt illustrerad.
ISBN 978-91-979427-4-4.

Många kulturelement från tidig anglosaxisk tid är aktuella än i dag, som Beowulf-kvädet och myten om kung Arthur, bara för att nämna några.

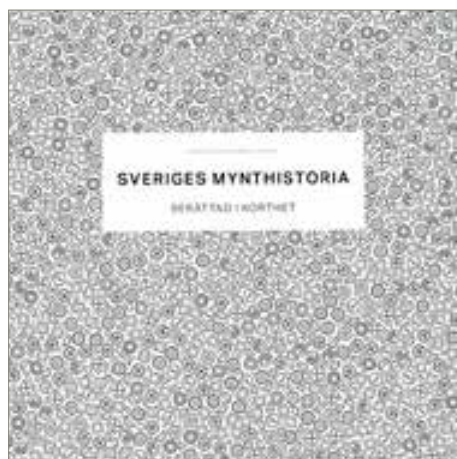
Intressant är att myntet penny introducerades omkring år 760. Penny skulle komma att ligga till grund för Sveriges första mynt omkring år 995.

Pris för medlemmar 250 SEK
Ordinarie pris 350 SEK
+ ev. porto
info@numismatik.se

SVERIGES MYNTHISTORIA

Berättad i korthet

Av Monica Golabiewski Lannby

Skriften ger en sammanfattning av svensk mynthistoria. Den riktar sig till allmänt historieintresserade men också till samlare som vill få en överblick i ämnet numismatik. Mynt och sedlar är så mycket mer än bara betalningsmedel. Här beskrivs också deras ekonomiska, konstnärliga och kulturella långa historia i korta drag.

Svenska Numismatiska Föreningen.
Smärre skrifter, 14. 2022. Mjukband.
48 sidor. Rikt illustrerad. ISSN 0282-4396.
Pris för medlemmar 100 SEK
Ordinarie pris 150 SEK + ev. porto
info@numismatik.se

Françoise Dumas 1932-2024

Françoise Dumas er nok ikke specielt kendt i de bredere skandinaviske numismatikerkredse, men det fortjener hun faktisk at være. Hun har nemlig givet os en grundig nybearbejdning og opdatering af Normandiets møntvæsen i 900-, 1000- og 1100-tallet – med andre ord, de udmøntninger, som vikingerne og deres efterkommere foretog i denne del af Frankrig, som de fik tildelt af den frankiske konge i 911 på betingelse af at forsvare den mod andre vikinger samt at lade sig kristne.

Første skridt var hendes monumentale monografi over Fécamp-skatten, der blev fundet under bygge-arbejde i to krukke 3. juli 1963. En del mønter blev desværre spredt blandt arbejderne, før arkæologerne kom på pladsen, men ikke desto mindre blev 8584 mønter reddet for den nationale møntsamling på Bibliothèque nationale i Paris, og de dannede grundlag for Dumas' forbilledlige publicering, der udkom i 1971¹. Skatten var nedlagt omkring 980/985, og den kastede et helt nyt lys på periodens møntvæsen. Nævnes kan eksempelvis, at skatten indeholdt henholdsvis 3239 og 2782 eksemplarer af to mønttyper fra Rouen, der hidtil havde været kendt i 1 og 0 eksemplarer.

Næste skridt var en fyldig og veldokumenteret oversigtsartikel² over provinsens mønter helt op til 1100-tallet, hvor Normandiet overgik til Plantagenêt-dynastiet, der foretrak at anvende sine egne mønter fra deres hjem-grevskab Anjou og derfor satte et stop for et selvstændigt normannisk møntvæsen. Denne artikel er stadig i dag – næsten 50 år efter udgivelsen – udgangspunktet for al forskning i Normandiets mønter. De syv plancher med billeder af alle kendte typer er standardreferencen for møntbestemmelser, og artiklens opdeling af typerne i grupper er grundlag for datering af disse ofte meget dårligt prægede og svært-tolkede mønter. Listen over 82 fund fra Frankrig, Europa (heriblandt enkelte fra Danmark og Sverige) og Mellemøsten er et uvurderligt arbejdsredskab.

Når man så tænker på, at Dumas også har bidraget med en perlerække af bøger og artikler om andre emner, forstår man hendes store betydning for middelaldernumismatikken og bredden i hen-

des arbejde, der ofte kendetegnes af en innovativ tværfaglig tilgang. For bare at nævne nogle få eksempler: en syntese om Bourgognes mønter, hvor hun eminent forener udsagnet fra mønterne og møntfundene med de righoldige skriftlige kilder³, en oversigt over mønter i Frankrig omkring år 1200, hvor hun som en af de første systematisk anvendte metalanalyser⁴ samt endelig sammen med Marc Bompaire en håndbog over middelaldernumismatikens metoder og kildemateriale, som er en guldgrube af information og inspiration⁵.

Selv traf jeg første gang Françoise Dumas, da jeg som ung student meldte mig ind i la Société française de numismatique. Jeg husker særligt hendes opmuntrende ord efter mit første foredrag i foreningen. Vores sidste kontakt var for et par år siden, da jeg fortalte hende om fundet i Viggbyholm i Täby lige nord for Stockholm af en normannisk penning af en type, der kun var dokumenteret af en tegning fra slutningen af 1700-tallet og ikke havde været set siden. Hun var da ikke længere forskningsaktiv, men var meget glad for at høre, at forskningen gik videre.

Jens Christian Moesgaard

- 1 Françoise Dumas, *Le trésor de Fécamp et le monnayage en France occidentale pendant la seconde moitié du Xe siècle*, Paris 1971.
- 2 Françoise Dumas, "Les monnaies normandes (Xe-XIIe siècles), avec un répertoire des trouvailles", *Revue numismatique* 1979, s. 84-140.
- 3 Françoise Dumas, *Le monnayage des Ducs de Bourgogne*, Louvain-la-Neuve 1988.
- 4 Françoise Dumas & Jean-Noël Barrandon, *Le Titre et le poids de fin des monnaies sous le règne de Philippe Auguste (1180-1223)*, Valbonne 1982.
- 5 Marc Bompaire & Françoise Dumas, *Numismatique médiévale: monnaies et documents d'origine française* (L'atelier du médiéviste 7), Turnhout 2000.

NUMISMATISK LITTERATUR

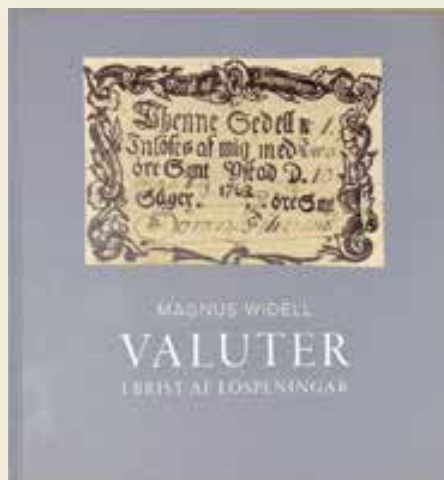
Magnus Widell

Valuter – i brist af löspenningar

Habo 2022. 96 sider, illustreret, indbundet. ISBN 978-91-527-4641-7.

I 1760'erne var Sverige i krig, og der var stor inflation. Metallet i mønterne var mere værd end mønternes pålydende, og derfor forsvandt de fra omløbet. I denne situation med mangel på småmønt udstedte mange handelsfolk private sedler på småbeløb, de såkaldte valuter. Det medførte også problemer, og disse sedler blev snart forbudt i 1766. Den efterfølgende indragelse var meget effektiv, og derfor er valuterne meget sjældne i dag.

Magnus Widell har skrevet en tiltalende lille bog om dem. I en række kapitler fortæller forfatteren om situationen, der ledte op til udgivelsen af valuter, om deres inddragelser og om lignende sedler fra andre perioder i Sverige og i udlandet. Hoveddelen af bogen er en række kapitler om selve valuterne og de personer, der udgav dem. Kapitlerne er opdelt efter provinser og byer. De fleste sedler er fra den sydlige del af Sverige. Der er ikke tale om et egentligt katalog, men da sedlerne er illustreret i fine farvefotos med en kataloglignende billedtekst kan bogen faktisk anvendes som et sådant. Samtidigt får vi hele baggrunden for udstedelsen i kulturhistorisk lys.

Bogen afsluttes med et interessant kapitel om de trykkerier, der trykte sedlerne, samt forklaringer af møntsystemet og et praktisk index over udstederne. Den anbefales hermed både til seldsamlere, historikere og alment kulturhistorisk interesserede.

Jens Christian Moesgaard

Nordisk Numismatisk Unionsmøde i Stockholm 23.-25. maj 2025.

Fredag Reception på Numismatiska forskningsgruppen, Stockholms universitet

Lørdag Unionsmøde
Besøg på Ekonomiska museet –
Kungliga Myntkabinettet
Foredrag
Middag

Søndag Ekskursion til Uppsala

Nærmere program følger.

Seminarium om Gunnar Ekströms stiftelse

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning bildades 1974, med medel från försäljningen av Ekströms stora myntsamling. Numismatiska forskningsgruppen, som grundades 1979, finansieras helt med anslag från stiftelsen. Dessutom ger stiftelsen bidrag till inköp av föremål till Ekonomiska museet – Kungliga myntkabinettets samlingar och utöver det så stödjer stiftelsen numismatisk forskning och publicering.

Med anledning av stiftelsens 50-årsjubileum bjuder Numismatiska forskningsgruppen in till ett seminarium om stiftelsens verksamhet med efterföljande mottagning.

Tid:

Tisdag 15 oktober 2024,
kl. 13.00–18.00

Plats:

Stockholms universitet,
Wallenberglaboratoriet,
Lilla Frescativägen 7, rum 334

Tunnelbanestation:

Universitetet

Program

13.00–13.15	Välkomna och hälsningar
13.15–13.30	Kenneth Jonsson: Stiftelsens tillkomst
13.30–14.00	Magnus Wijk: Ekströms samling och auktionerna
14.00–14.30	Eeva Jonsson: Avhandlingsarbetet Fluctuations in the import of coins from the German Empire c. 950–1145
14.30–15.00	Cecilia von Heijne: Ekströms Stiftelses stöd till Ekonomiska museet – Kungliga Myntkabinettet

Paus

15.30–16.00	Bo Gunnarsson: Professor Brita Malmer och hennes forskning
16.00–16.30	Kenneth Jonsson: Min tid som professor
16.30–17.00	Jens Christian Moesgaard: Numismatiska Forskningsgruppen i dag och i framtiden
17.00–18.00	Mottagning (rum 115)

Seminariet är öppet för alla, varmt välkomna!

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union · Grundlagt 1935
Formand 2022-2025: Curt Ekström

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening
Formand: Michael Wagner Christiansen
Hjemmeside: numismatik.dk
E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarafelag
Formand: Jóhannes Andreassen
Hjemmeside: myntsavnarafelag.qsite.dk
E-mail: ja@kallnet.fo

Myntsafnarafélag Íslands
Formand: Eiríkur Lindal
Hjemmeside: mynt.is
E-mail: eirikur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening
Formand: Guttorm Egge
Hjemmeside: norsksnum.org
facebook.com/Norsksnumismatiskforening/
E-mail: sverdy@online.no

Numismatiska Föreningen i Åbo
Ordförande: Tom C. Bergroth
E-post: tom.bergroth@royalcourt.se

Skånes Numismatiska Förening
Ordförande: Kristian Riesbeck
Hemsida: sknf.se
E-post: foreningen@sknf.se

**Suomen Numismaattinen Yhdistys/
Numismatiska Föreningen i Finland**
Ordförande: Juha Hyötyläinen
Hemsida: snumis.fi
E-post: jumailhy@gmail.com

Svenska Numismatiska Föreningen
Ordförande: Curt Ekström
Hemsida: numismatik.se
E-post: info@numismatik.se

**Den kongelige Mønt- og Medaillesamling,
Nationalmuseet**
Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K,
Danmark
Michael Andersen
Hjemmeside: natmus.dk
E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Ekonomiska museet/Kungl. Myntkabinettet
Narvavägen 13-17, Box 5428, 114 84 Stockholm,
Sverige
Cecilia von Heijne
Hemsida: myntkabinettet.se
E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet
Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige
Gitte Tarnow Ingvardson
Hemsida: luhm.lu.se
E-post: gitte.ingvardson@luhm.lu.se

**Myntkabinettet, Kulturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo**
Frederiksgate 2, Oslo
Postadresse: Postboks 6762. St. Olavs plass, 0130 Oslo
Håkon Roland
Hjemmeside: khm.uio.no
epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns
Þjóðmynjasafn Íslands
Suðurgötu 41, 102 Reykjavík, Island
Hrönn Konráðsdóttir
Hjemmeside: thjodminjasafn.is
E-mail: hronn.konradsdottir@thjodminjasafn.is

Nationalmuseets Myntkabinett
Mannerheimintie 34, P.O. Box 913
00101 Helsinki, Finland
Frida Ehrnsten (orlov), vikar Jani Oravisjärvi
Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/
E-post: jani.oravisjarvi@kansallismuseo.fi

**Numismatiska Forskningsgruppen,
Stockholms universitet**
106 91 Stockholm, Sverige
Professor Jens Christian Moesgaard
*Hemsida: archaeology.su.se/
numismatiska-forskningsgruppen*
E-post: jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett
Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3
*Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum,
Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.*
Ragnar Hedlund
Hemsida: coincabinet.uu.se
E-post: myntkabinettet@gustavianum.uu.se

NTNU Vitenskapsmuseet
Erling Skakkes gate 47 B
*Postadresse: Institutt for arkeologi og kulturhistorie,
7491 Trondheim, Norge*
Jon Anders Risvaag
Hjemmeside: ntnu.no/museum/start
E-post: jon.risvaag@ntnu.no

Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger
Peder Kloys gate 30A, Våland. Postboks 8600 Forus,
4036 Stavanger, Norge
Linn Eikje Ramberg
Hjemmeside: uis.no/nb/arkeologisk-museum
E-post: linn.l.ramberg@uis.no

Sælg mønter og medaljer på auktion

*Charles II, 1660–1685
5 Guineas 1672, London
Hammerslag: 70.000 kr.*

*Vikingerne i Northumbria ca.
921–927 Penny
Hammerslag: 70.000 kr.*

*Romerriget
Lucius Verus, 161–169 e.v.t.
Hammerslag: 85.000 kr.*

*Christian V, 1670–1699
Søslaget i Køge Bugt,
sølvmedalje 1677
Hammerslag: 440.000 kr.*

*Rusland
Alexander III
"Memory of the Opening of
St. Peterburg Maritime Canal"
sølvmedalje 1885
Hammerslag: 60.000 kr.*

BRUUN RASMUSSEN

PART OF THE BONHAMS NETWORK

bruun-rasmussen.dk